

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați
Școala doctorală de Științe Socio-Umane

TEZĂ DE DOCTORAT
Rezumat

COMUNITATEA EVREIASCĂ DIN GALAȚI
ÎN SECOLUL AL XIX-LEA ȘI ÎN PRIMA
JUMĂTATE A SECOLULUI XX

Doctorand,
Mariana-Delia (POHRIB) UNGUREANU

Conducător științific,
Prof. univ. dr. Constantin ARDELEANU

Seria U3: Istorie Nr. 8

Galați
2018

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați
Școala doctorală de Științe Socio-Umane

TEZĂ DE DOCTORAT
Rezumat

COMUNITATEA EVREIASCĂ DIN GALAȚI
ÎN SECOLUL AL XIX-LEA ȘI ÎN PRIMA
JUMĂTATE A SECOLULUI XX

Doctorand,
Mariana-Delia (POHRIB) UNGUREANU

Conducător științific,

Prof. univ. dr. Constantin
ARDELEANU

Referenți științifici:

Cercet. șt. pr. gr I, dr. Cătălin TURLIUC
Academia Română, Filiala Iași, Institutul de
Istorie A. D. Xenopol

Conf. univ. dr. Emanuel PLOPEANU
Universitatea „Ovidius” din Constanța

Prof. univ. dr. Arthur-Viorel TULUȘ
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Seria U3: Istorie Nr. 8

Galați

2018

Seriile tezelor de doctorat sustinute public în UDJG începând cu 1 octombrie 2013 sunt:

Domeniul ȘTIINȚE INGINEREȘTI

Seria I 1: **Biotehnologii**

Seria I 2: **Calculatoare și tehnologia informației**

Seria I 3: **Inginerie electrică**

Seria I 4: **Inginerie industrială**

Seria I 5: **Ingineria materialelor**

Seria I 6: **Inginerie mecanică**

Seria I 7: **Ingineria produselor alimentare**

Seria I 8. **Ingineria sistemelor**

Domeniul ȘTIINȚE ECONOMICE

Seria E 1: **Economie**

Seria E 2: **Management**

Domeniul ȘTIINȚE UMANISTE

Seria U 1: **Filologie-Engleză**

Seria U 2: **Filologie-Română**

Seria U 3: **Istorie**

Domeniul MATEMATICĂ ȘI ȘTIINȚE ALE NATURII

Seria C: **Chimie**

CUPRINS

INTRODUCERE

7

CAPITOLUL I DELIMITĂRI CONCEPTUALE ȘI CLARIFICĂRI ISTORICE – GENERALITĂȚI PRIVIND ISTORIA COMUNITĂȚILOR ETNICO-RELIGIOASE DIN ORAȘUL GALAȚI

16

I.1. Etnie, grup etnic, comunitate etnică. Conceptul de comunitate din perspectivă sociologică

16

I.2. Considerații generale privind interesele economice și politice ale marilor puteri și prezența străinilor la Galați

19

I.3. Demografia orașului în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX.....

30

I.4. Aspectul Galațiului interbelic.....

33

CAPITOLUL II .COMUNITATEA EVREIASCĂ DIN GALAȚI ȘI ÎNCEPUTURILE ORGANIZĂRII SALE (ANII 1830 – 1866)

38

II.1. Statutul evreilor din Principatele Române în perioada 1830–1866.....

38

II.1.1. Regimul fanariot și evreii

38

II.1.2. Regulamentul Organic și începuturile antisemitismului juridic

39

II.1.3. Revoluția de la 1848. Speranțe și deziluzii

40

II.1.4. Tratatul de Pace de la Paris (1856) – explicit și implicit în proclamarea principiului libertății și egalității în drepturi pentru locuitorii Principatelor.....

41

II.1.5. Schimbări ale statutului evreilor – Legea comunală și Codul civil din 1864

42

II.1.6. Constituția din 1866. Oficializarea problemei evreiești

44

II.2. Evreii din Galați – spre instituționalizarea comunității.....

45

II.2.1. Demografie

45

II.2.2. Structura ocupațională

46

II.2.3. Veniturile comunității

48

II.2.4. Sinagogile și casele de rugăciuni

50

II.2.5. Școala	52
II.2.6. Spitalul.....	54
II.2.7. Cimitirul	55
II.2.8. Antisemitismul	56

CAPITOLUL III .COMUNITATEA EVREIASCĂ DIN ORAȘUL GALAȚI ÎN PERIOADA LUPTEI PENTRU DREPTURI POLITICE (1866-1918)

III.1. Scurt istoric privind situația evreilor din România în perioada 1866–1918	62
III.1.1. Demografie, structura ocupațională și viața comunitară.....	62
III.1.2. Atitudinea antievreiască a guvernului Ion Brătianu și repercusiunile acesteia	64
III.1.3. Factorii care au provocat creșterea antisemitismului în perioada premergătoare Războiului de Independență.....	66
III.1.4. Războiul de Independență și Tratatul de Pace de la Berlin	67
III.1.5. Legislația antisemită între Tratatul de la Berlin și sfârșitul Primului Război Mondial	69
III.1.6. Sionismul	72
III.1.7. Emigrarea	75
III.1.8. Primul Război Mondial și emanciparea evreilor	83
III.2. Evreii din orașul Galați	86
III.2.1. Demografie	86
III.2.2. Structura ocupațională.....	88
III.2.3. Organizarea comunitară. Antisemitism, sionism și emigrare ..	90
III.2.4. Sinagogile	116
III.2.5. Societățile de binefacere și ajutor reciproc	129
III.2.6. Școlile. Comitetul Școlar al Comunității Evreilor din Galați.....	176
III.2.7. Presa	196
III.2.8. Spitalul. Societatea pentru formarea fondului Spitalului Israelit - „Bicher Cholim” (1885).....	200
III.2.9. Cimitirul și Societatea Sacră „Chevra Kadisha”	206

CAPITOLUL IV .COMUNITATEA EVREIASCĂ DIN ORAȘUL GALAȚI	215
ÎN PERIOADA INTERBELICĂ	215
IV.1. Evreii din România Mare	215
IV.1.1. Demografie și structură ocupațională.....	215
IV.1.2. Recunoașterea cetățeniei și emanciparea evreilor.....	219
IV.1.3. Așchenazi și sefarzi, ortodocși și moderniști	220
IV.1.4. Asimilaționism versus Sionism.....	221
IV.1.5. Uniunea Evreilor, Partidul Evreiesc și Consiliul Central al Evreilor din România	223
IV.1.6. Antisemitismul	225
IV.2. Evreii din orașul Galați.....	227
IV.2.1. Demografie și structură ocupațională.....	227
IV.2.2. Organizarea comunitară, antisemitism și sionism.....	232
IV.2.3. Sinagogile	264
IV.2.4. Societățile de binefacere și ajutor reciproc.....	275
IV.2.5. Școlile	319
IV.2.6. Presa	342
IV.2.7. Spitalul Israelit	345
IV.2.8. Cimitirul și Societatea Sacră „Chevra Kadisha”.....	359
CAPITOLUL V DIVERSITATE ETNICO-CONFESIONALĂ ÎN ORAȘUL GALAȚI – ORGANIZAREA COMUNITARĂ ÎNTR-O PERSPECTIVĂ COMPARATIVĂ.....	365
V.1. Comunitatea greacă.....	365
V.2. Comunitatea armeană	398
V.3. Bulgarii	414
V.4. Catolicii	423
V.5. Protestanții (Evanghelicii)	440
V.6. Calvinii	448
V.7. Greco-catolicii	451
V.8. Rușii-lipovenii	452
V.9. Mahomedanii	457
V.10. Considerații generale desprinse în urma analizei comparative a comunităților etno-confesionale din orașul Galați	460

CONCLUZII	471
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	483
ANEXE	497
Tabel cronologic.....	497
Statistici.....	509
Documente	517
Ilustrații	592

COMUNITATEA EVREIASCĂ DIN GALAȚI ÎN SECOLUL AL XIX-LEA ȘI ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI XX

Cuvinte cheie: minorități, etnie, comunități etnico-religioase, evrei, israelit, comunitate evreiască, gabelă, hahami, sinagogă, templu, școli, heder, spital, hecdos, cimitir, societate de înhumare, statute, filantropie, antisemitism, sionism, emigrare.

Rezumat

Lucrarea își propune să contureze un istoric al Comunității Evreiești din Galați, perioada supusă cercetării fiind reprezentată de secolul al XIX-lea, la începuturile căruia asistăm la o cristalizare a începuturilor comunității, și prima jumătate a secolului XX, când, spre sfârșitul anilor '30, remarcăm intrarea într-o fază de regim autoritar cu repercusiuni directe și grave asupra statutului juridic al evreilor.

Departat de a se fi dezvoltat liniar, ca de altfel și istoria românilor, istoria comunităților etnico-religioase gălățene a alternat perioadele constructive cu cele de stagnare sau chiar involuție. Factorii care au influențat această traiectorie oscilantă au fost de natură intrinsecă (numărul membrilor comunității, relațiile din interiorul comunității, instituțiile create de comunități) sau extrinsecă (evenimentele din plan internațional și național, legislația, condițiile locale specifice, relațiile cu autoritățile locale, evoluția economică etc.).

Studiul încearcă să surprindă și să identifice mecanismele de formare, adaptare și supraviețuire a comunităților din orașul Galați, urmărind și analizând caracteristicile lor confesionale, etnice și lingvistice.

Tema, extrem de generoasă atât ca întindere cronologică, cât și prin izvoare, se impunea a fi abordată din cel puțin patru motive: deschiderea arhivelor după 1989, abordarea tangențială a subiectului în istoriografie, importanța deosebită a orașului Galați din punct de vedere economic și strategic, și, în fine, ponderea demografică a elementului evreiesc în orașul de la Dunăre.

De la bun început trebuie menționat că lucrarea noastră nu are pretenția de a fi exhaustivă. Plecând de la premisa că discursul istoric este unul perfectibil, ne supunem eventualelor corecturi impuse de identificarea și publicarea unor documente sau dezvoltarea unor noi metode de lucru care pot împlini demersul început de noi. Materialul prezentat în forma finită a fost rezultatul abordării unor metode de cercetare precum sinteza, analiza critică și comparativă a documentelor și coroborarea datelor obținute cu informații din alte surse.

În primul capitol a fost analizat conceptul de comunitate din perspectivă interdisciplinară, cu accent asupra viziunii sociologice, după care au fost formulate câteva considerații generale privind interesele economice și politice ale marilor puteri și evoluția demografică a străinilor la Galați.

Următoarele trei capitole abordează din perspectivă istorică și sociologică comunitatea evreiască din orașul Galați, în diferite epoci istorice: perioada dintre Regulamentul Organic și votarea Constituției (1832-1866), caracterizată prin cristalizarea instituțiilor comunitare, perioada dintre promulgarea Constituției și sfârșitul Primului Război Mondial (1866-1918), când comunitatea a fost angajată în lupta pentru câștigarea drepturilor politice, și, în fine, perioada interbelică (1919-1938), în care remarcăm eforturile de valorificare și menținere a acestor drepturi.

Fiecare capitol, la rândul său, a fost structurat în două subcapitole mari, primul prezentând în linii generale evoluția comunităților evreiești la nivel național, iar cel de-al doilea evoluția particulară a Comunității din Galați. Abordarea modului de organizare și funcționare a Comunității Evreiești din Galați a fost făcută, pe următoarele coordonate: demografie, structura ocupațională, organizarea comunitară, antisemitism, sionism și emigrare. De asemenea, a fost avut în vedere contextul apariției și evoluției instituțiilor comunitare: sinagogi, societăți de binefacere și ajutor reciproc, școli, spital, cimitir.

Ultimul capitol abordează diversitatea etnico-religioasă din orașul-port de la Dunărea de Jos, fiind aduse în atenție unele comunități: grecii, armenii, bulgarii, catolicii, evenghelicii, calvinii, greco-catolicii, rușii-lipoveni și mahomedanii. De asemenea,

organizarea comunitară a fost analizată într-o perspectivă comparativă, astfel încât istoria comunității evreiești să poată fi înțeleasă nu doar în raport cu populația majoritară, ci și cu celelalte grupuri etnice și confesionale ce viețuiau în orașul dunărean.

Comunitatea Evreiască din Galați și începuturile organizării sale (1832-1866). Regulamentele Organice (1831, Țara Românească; 1832, Moldova) au cuprins dispoziții referitoare la evrei inspirate din legislația rusească antisemită. Evreii pământeni și-au pierdut drepturile civile și politice, fiind considerați străini. În 1834, o instituție evreiască cu tradiție, hahambașia, a fost desființată, odată cu aceasta fiind anulată autonomia fiscală și juridică a comunităților, instituțiile create de către acestea fiind subordonate autorității statale. Evreii, datorită restricțiilor impuse de religie și specificului alimentației, aveau absolută nevoie de o organizare comunitară, astfel că în târgurile importante au apărut comunitățile israelite cu statut juridic. Pe de altă parte, Regulamentele Organice au adus cu sine accesul copiilor minorităților etnice, inclusiv al evreilor, la învățământul de stat. Domnii din această perioadă au dus în general o politică prudentă față de evrei, cu excepția lui Mihail Sturdza (1834-1849) care a încurajat imigrația evreilor, îndeosebi din Rusia țaristă.

În perioada regulamentară, comunitățile evreiești aveau interdicții în ceea ce privește fixarea propriilor taxe și impuneri, astfel încât acestea se confruntau cu dificultăți majore în asigurarea veniturilor necesare funcționării instituțiilor proprii (spital, școală etc.). Puși în fața acestei situații, la sfârșitul anului 1845, membrii comunității din Galați au solicitat domnitorului Mihail Sturdza instituirea unei taxe de 1/1.000 asupra tuturor mărfurilor importate și exportate de evreii din Moldova, taxă care a fost aprobată la 25 februarie 1846, încasarea acesteia căzând în sarcina Comunității Israelite din Galați. Documentul în sine a constituit un important instrument de constrângere fiscală, care asigura comunității fondurile necesare funcționării instituțiilor, însă, ulterior, a căpătat noi valențe, apreciindu-se că, prin acest act, *domnia a recunoscut Comunitatea Israelită din Galați ca persoană morală și juridică.*

Revoluțiile din 1848 au declanșat un amplu proces de emancipare, iar Unirea Principatelor (1859) și domnia lui Alexandru Ioan Cuza (1859-1866) au adus o îmbunătățire a situației evreilor, reușindu-se obținerea unor drepturi civile, reflectate mai ales în Legea comunală (1864) și în noul Cod civil (1865).

În ciuda mobilizării internaționale a evreilor, Constituția din 1866 a fost un pas înapoi în privința luptei evreilor pentru drepturi egale, deoarece le-a fost refuzată acordarea cetățeniei române, pe considerentul că nu erau creștini.

Comunitatea Evreiască din Galați a avut o evoluție similară tuturor comunităților evreiești, evoluție impusă de existența cadrului legislativ, însă remarcăm și o evoluție proprie dictată de interesele și realitățile economice din orașul-port.

Pentru perioada cuprinsă între Regulamentul Organic și Unirea Principatelor constatăm o creștere constantă a numărului de evrei în orașul Galați: 10 familii (1830), 123 familii (1839), 302 familii (1845), 4.305 israeliți (1859).

Pentru acoperirea cheltuielilor reclamate de sarcinile Epitropiei Comunității Evreilor din Galați era încasată o cotizație indirectă, numită „gabela asupra tăierii vitelor pentru carnea israelită”. Cotizația în sine a fost uzitată cu mult timp înainte, însă a fost consacrată de Hrisovului domnesc din 1 februarie 1823 dat de către Ion Sturdza, publicat în Manualul Administrativ și Regulamentul Organic. În decursul timpului această taxă, concesionată către terțe persoane prin scoatere periodică la licitație (mezat), a dat naștere la numeroase polemici în sânul societății evreiești, astfel că au fost înregistrate perioade fluctuante în care ea a fost percepută, ceea ce a influențat activitatea și chiar existența instituțiilor create de comunitate, în general, și a școlilor, în mod special.

Din cele mai vechi timpuri și în toate țările unde s-au așezat evreii, cea dintâi grijă a fost să aibă unde se aduna, pentru a face rugăciuni împreună; a doua grijă a fost să aibă cui încredința copiii pentru a învăța carte; iar a treia grijă, să găsească un loc pentru îngroparea morților. Sinagoga, școala sau *heder-ul* și cimitirul sunt, deci, primele instituții ale comunităților evreiești. Sinagoga se confundă cu noțiunea de așezare evreiască. Instituția sinagogală i-a însoțit pe

evrei în tot timpul pribegiei lor, în jurul sinagogilor grupându-se toată viața evreiască din punct de vedere cultural, religios și filantropic.

Casele de rugăciuni erau amenajate în simple case de locuit, multe dintre ele cu existență scurtă. Astfel, până în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, cele mai reprezentative case de rugăciuni au fost: „Beth Akneseth șel Maznefeth”; „șel Asandlers” „șel Haiuțirn” și „Beth Amidrasch”, la care li s-a adăugat, în anul 1780, Sinagoga Mare. Pentru prima jumătate a secolului al XIX-lea remarcăm înființarea și construirea mai multor lăcașe de cult, reprezentative fiind: „Sinagoga Croitorilor” (1826), Sinagoga „Habad” (1846), Sinagoga „Blinzer” (1847), Sinagoga „Idl Blecher” (1847) Sinagoga „Oiel”, (1848), Sinagoga „Dolingher” (1854), „Sinagoga Fierarilor” (1856), „Sinagoga Merarilor” (1858) și „Sinagoga Birjarilor” (1860).

În cursul anului 1859, cu eforturi considerabile din partea Comunității, care a reușit să reintroducă gabela, a fost înființată *prima școală primară a Comunității*. Școala avea patru clase primare, funcționa după programa statului; separat fiind susținute cursuri de ebraică și germană. Ulterior, această școală avea să fie consacrată sub numele de *Școala Primară de Băieți nr. 1 „B. Gottesmann” a Comunității Israelite din Galați*.

Preocupați de soarta membrilor comunității, în anul 1834, a fost înființată o casă de sănătate „Hecdoș”, din care avea să se dezvolte instituțional Spitalul Israelit. Deși spitalul a început să funcționeze efectiv din anul 1848, veniturile au fost asigurate prin hrisov domnesc de către Mihail Sturdza încă anul 1846, acordând în folosul acestui spital procentul de 0,1% din toate cerealele importate sau exportate de evrei prin portul Galați.

Până la începutul secolului al XIX-lea sursele documentare atestă existența cimitirului evreiesc în mai multe locații în partea din vale a orașului, zonă în care erau, de altfel, concentrați evreii. În anul 1867, Comunitatea cumpără un teren amplasat pe moșia satului Costi, la periferia orașului Galați, căruia i-a dat destinația de cimitir. Remarcăm și faptul că, în anul 1805, a fost înființată *Societatea Sacră de Înhumare „Chevra Kadisha”*, cu scopul de a înmormânta morții în cimitirul propriu, după ritualul și prescripțiile religiei mozaice.

Contradicțiile sociale, existența unui cadru legislativ discriminatoriu, diferențele de religie, interesele de natură economică, s-au manifestat uneori agresiv prin tulburări antisemite (1840, 1846, 1853, 1859), intens mediatizate de presa locală, dar mai ales de cea internațională, cu impact în mediile diplomatice europene.

Evenimentele desfășurate în plan internațional, jocul marilor puteri și deciziile luate în viața politică românească au avut ca rezultat *oficializarea problemei evreiești*, căreia clasele politice nu au reușit să-i găsească o soluție, dimpotrivă, după 1866, asistăm la o acutizare a problemei.

Perioada luptei pentru drepturi politice (1866-1918). Pentru perioada 1866-1918, din perspectivă demografică atât populația orașului, cât și cea evreiască, au înregistrat o creștere semnificativă. Astfel, în cazul evreilor a fost înregistrată următoarea evoluție: 8.260 evrei (1880); 13.087 (1890); 13.970, (1899); 11.461 (1913). Scăderea populației evreiești între 1899 și 1913, de la 13.970 la 11.461 evrei, a fost efectul emigrărilor masive care au avut loc în această perioadă, mai ales în Statele Unite ale Americii. Raportat la populația orașului procentul populației evreiești a variat între 22,30% (1899) și 16% (1913).

Din cauza legislației antisemite, numeroase ramuri ale micului comerț și ale profesiilor manuale le-au fost închise, evreii fiind constrânși să lucreze în condiții de inegalitate. Astfel, orașul Galați era un oraș al contrastelor, pe de o parte evreii bogați, implicați în industrie, comerțul internațional sau sistemul bancar, care constituiau elita, o clasă de mijloc relativ bine reprezentată, care a contribuit în decursul timpului prin taxe și impozite la conturarea și existența instituțiilor comunității, și, în fine, evreii situați la limita sărăciei, din rândul cărora au fost recrutate valurile de emigranți, și care au fost principalii beneficiari ai ajutoarelor acordate de către Comunitate.

În toamna anului 1875 asistăm la o renaștere a vieții comunitare. Astfel, în urma unei convocări publice lansate prin intermediul sinagogilor, la care au fost invitați să participe toți evreii din Galați, a fost ales un *Comitet* care a primit *Mandatul pentru regularea întreținerii*

spitalului, școlilor și celorlalte așezăminte de binefacere israelite din Galați, echivalentul unui adevărat statut.

Din păcate, în primăvara anului 1877, hahamii și măcelarii din Galați s-au revoltat împotriva Comunității și au refuzat să mai achite taxele și dările, motiv pentru care în iulie același an, din cauza dificultăților de natură financiară, *Comitetul* și-a încheiat activitatea, un nou comitet fiind instituit abia în anul 1893, când aveau să fie adoptate primele *Statute ale Comunității Israelite*, revenindu-se la vechiul organ de conducere, *Comitetul Epitropiei*.

Prin statutele adoptate în decursul timpului erau stabilite: atribuțiile Comunității și îndatoririle membrilor, modul de desfășurare a alegerilor și de exercitare a votului, componența Comitetului Epitropiei, durata mandatului, atribuțiile și responsabilitățile epitropilor, condițiile de demitere, organizarea instituțiilor comunității, sursele de venit și modul de cheltuire a resurselor financiare, condițiile și modalitățile de întrunire a adunărilor generale, hotărârile care cădeau în sarcina acesteia.

Din cauza legislației antisemite, a promovării sionismului, dar în mod deosebit a crizei provocată de secetă, în anul 1899, s-a născut în întreaga țară un curent de emigrare spre Statele Unite ale Americii, Canada și Argentina. Sute de familii din diferite orașe au venit la Galați, de unde se îmbarcau spre destinație în vapoare străine. Acești emigranți lipsiți de mijloace materiale trebuiau să aștepte săptămâni întregi până la plecarea vaporului, motiv pentru care a fost instituit un „Comitet al emigrărilor”.

În perioada 1866-1900 au fost construite cel puțin zece sinagogi (o parte au luat denumirea breslelor, altele numele fondatorilor) și au fost reparate cele care se aflau în stare avansată de degradare. Acestea au avut un rol extrem de important în viața comunității asigurând legătura dintre Epitropie și populația evreiască. Construirea multora dintre sinagogi a fost datorată existenței societăților profesionale (breslelor).

De asemenea, pentru perioada de referință asistăm la o creștere explozivă (peste 40) a numărului societăților israelite, sioniste, filantropice, de ajutor reciproc, profesionale, culturale și sportive; majoritatea au depus diligențele în vederea recunoașterii personalității

juridice prin autentificarea actelor constitutive și a statutelor de către Tribunalul județului Covurlui.

Școala Primară de Băieți nr. 1 „B. Gottesmann” a Comunității Israelite din Galați (1859), continuă să funcționeze, cu unele întreruperi, și în cea de doua jumătate a secolului, însă nevoile educaționale au determinat Comunitatea să înființeze noi instituții de învățământ: *Școala Primară de Băieți nr. 2 a Comunității Israelite din Galați (1894)*; *Școala Comercială/Gimnaziul Comercial (1898)*; *Școala Primară Israelito-Română de Fete (1899)*; *Școala Populară de Menaj „Fundația Charlotte și Arnold Weinrauch” - Societatea „Lumina” (1901)*.

Vechea casă de sănătate (Hecdoș) nu mai corespundea exigențelor populației, astfel că în anul 1897 a fost luată decizia construirii unui spital nou, construcția fiind inaugurată în toamna anului 1903. Datorită faptului că în spital erau tratați bolnavi proveniți din păturile paupere, indiferent de religie, municipalitatea contribuia la funcționarea spitalului cu subvenții anuale.

După ce, în anul 1867, Comunitatea a cumpărat un teren amplasat în satul Costi, ulterior suprafața cimitirului a fost extinsă prin cumpărarea, în anul 1906, a unei noi suprafețe. La începutul anului 1908, din inițiativă particulară, a fost construită capela din Cimitirul Israelit.

Ca și în Războiul de Independență din 1877 sau campania din 1913, în timpul Primului Război Mondial evreii și-au manifestat deplina lor solidaritate în lupta pentru patrie, contribuția de sânge a evreilor din Galați ridicându-se la 130 soldați.

Relația cu autoritățile locale și centrale a fost una oscilantă. În mod evident prima interesul comunității, însă, în momentele decisive, evreii au știut să arate faptul că interesul general al statului și al celorlalți locuitori prima.

Un rol important în cultivarea sentimentului comunitar l-a jucat și dezvoltarea unui sistem relațional atât prin ajutorarea unor comunități din țară, dar și prin primirea de ajutoare și sprijin din partea altor comunități din țară și străinătate.

Putem conchide că universul Comunității își făcea simțită prezența în viața evreilor încă de la naștere și continua cu factorul

educațional, prin asigurarea instrucției elementare în cadrul grădinițelor și școlilor. După atingerea majoratului, li se oferea posibilitatea de a participa la viața comunității, fie în mod direct, fie indirect prin integrarea într-una din numeroasele societăți profesionale sau de binefacere. Dacă nu-și puteau asigura traiul zilnic sau se îmbolnăveau, beneficiau de ajutorul financiar și moral al *societăților de binefacere* și de tratament în cadrul *Spitalului Israelit*. În eventualitatea în care doreau să emigreze primeau sprijin și ajutor atât din partea comunității locale sau a comunităților din țară, dar și din partea organizațiilor evreiești internaționale. La bătrânețe, membrii comunității puteau beneficia de serviciile *Azilului de bătrâni*, iar după deces de serviciile religioase ale *Societății de Înhumare*.

Perioada interbelică. Deși nu au fost identificate informații referitoare la populația evreiască a orașului Galați în perioada imediat următoare sfârșitului Primului Război Mondial, remarcăm că în perioada 1913-1926 a avut loc o creștere de la 11.461 la 18.280 evrei. Populația a înregistrat un trend ascendent până în anul 1930, când au fost recenzați în oraș 19.915 evrei, după care aceasta a intrat în declin, astfel că în anul 1942 regăsim doar 12.888 locuitori de această etnie. Dinamica demografică între anii 1930 și 1942, când populația evreiască a orașului Galați a scăzut procentual de la 19,13% la 13,7%, trebuie pusă pe seama intensificării fenomenului emigrărilor, în condițiile creșterii influenței sionismului și escaladării antisemitismului.

România Mare găsea pe evreii din Galați, prima minoritate din punct de vedere al numărului de locuitori, într-o situație complexă. Decretele-lege de încetățenire emise în perioada 1918-1919, față de care evreii au avut o atitudine oscilantă, a mobilizat conducerea Comunității din Galați în acordarea asistenței juridice, astfel că în anul 1919 aproximativ 1.600 de capi de familie au optat pentru cetățenia română. O nouă etapă în procesul de încetățenire s-a remarcat odată cu promulgarea Constituției din 1923, care ratifica decretul-lege anterior, astfel că cetățenia a fost obținută individual de aproximativ 700 de evrei din Galați, deși depuseseră cereri circa 2.000.

Noile condiții istorice create de actul Marii Uniri au adus pentru comunitate dezbateri și controverse legate de modificarea statutelor,

unele dintre obiectivele principale fiind introducerea votului universal la alegerea Consiliului Epitropal și centralizarea tuturor instituțiilor evreiești din localitate sub egida comunității. Situația a fost perpetuată până în anul 1925, când a fost modificat *Regulamentul alegerilor Comunității Israelite*, care preciza că „alegerile se fac prin vot universal, egal, direct, secret și cu reprezentarea proporțională” pentru toate secțiile comunității, ceea ce a reprezentat, pe lângă democratizarea procesului electoral, o centralizare a secțiilor sub egida Comunității.

La sfârșitul anului 1930, denumirea *Comunității Israelite* a fost schimbată, noua denumire oficială fiind *Comunitatea Evreilor din Galați*, iar în anul următor au fost elaborate *Statutele Comunității Evreiești din Galați (1931)*. Noile statute reprezentau expresia „întronării adevăratei democrații”, în care își găseau împlinirea două deziderate și anume: centralizarea instituțiilor evreiești sub egida comunității și lărgirea dreptului de vot, prin acordarea acestui drept persoanelor care aveau vârsta de 21 ani, inclusiv femeilor. *Epitropia Comunității* reprezenta organul de conducere a comunității, fiind alcătuit din: *Secțiile Comunității* (Secția Cult și Administrație; Secția Școlilor; Secția Spitalului; Secția Asistență Socială; Secția Sacră), *Reprezentanța Comunității* și *Consiliul Comunității*. De asemenea, instituțiile evreiești erau obligate, în termen de un an de la votarea Statutelor, să-și pună statutele proprii în concordanță cu Statutul Comunității.

Lăcașurile de cult s-au bucurat de o atenție deosebită, beneficiind atât de subvenții din partea Comunității, cât și de donații ale enoriașilor. Astfel, în perioada interbelică a fost construită Sinagoga Oiel Nou (1923), au fost reclădite din temelie Sinagoga Blinzer (1922), Sinagoga Oiel (1922), Sinagoga „Hamalilor” (1925), Sinagoga „Fraterna Taglöhner Israeliti” (1927), Sinagoga Dolingher (1929) și au fost efectuate reparații capitale la Sinagoga „Croitorilor” (1920), Sinagoga Fierarilor (1921), Templul Coral (1924) și Sinagoga „Habad” - Chabad (1926).

Societatea Sacră „Chevra Kadisha” a jucat în continuare un rol important. În anul 1924 a fost inaugurat în Cimitirul Israelit monumentul dedicat eroilor Primului Război Mondial, iar doi ani mai

târziu cimitirul a fost extins prin achiziționarea unui teren în suprafață de aproximativ 2 ha.

Societățile înființate înainte de război și-au continuat activitatea, majoritatea dobândind personalitate juridică prin adoptarea de noi statute autentificate de către autoritățile statului român. Pe lângă vechile societăți, remarcăm înființarea unor societăți noi, care au activat în domeniul asistenței sociale, spre exemplu, Societatea „Orfelinatul Căminul Copiilor” (1919) și Societatea „Somech Noflim” (1925), sau pe tărâm cultural - Cercul Cultural „Menorah” (1933), Cercul „Libertatea” (1934), „Idische Cultur” Liga Culturală Evreiască - Secția Galați (1924).

Învățământul a constituit o componentă esențială a vieții culturale, având un rol decisiv în procesul de instruire a copiilor și tineretului. Astfel, s-a acordat o atenție deosebită învățământului preșcolar: în anul 1922, a avut loc recepționarea localului grădiniței de copii „Tharbuth”, în anul 1925 a fost înființată grădina de copii mici „Sylvia Schmierer”, iar în 1926 grădinița „Talmud Thora”. Școala Primară Israelito-Română de Fete (devenită în 1925 Școala Primară de Fete „Sylvia Schmierer”) a primit, în 1928, recunoașterea statutului de școală publică. Doi ani mai târziu, cele două școli primare de băieți au obținut și ele recunoașterea aceluiași statut, ceea ce le conferea, printre altele, și dreptul de a beneficia de subvenții din partea statului. Liceul Comunității Israelite, transformat în spital militar în timpul războiului, și-a reluat activitatea trecând printr-un proces de modernizare atât în ceea ce privește programa școlară, cât și dotarea cu material didactic, astfel că în anul 1926 obține statutul de instituție publică de învățământ. Ca formă de organizare profesională remarcăm înființarea „Asociației corpului didactic israelit din Galați” (1924).

Spitalul Israelit a fost supus unui proces de modernizare. Corpul medical a fost unul de elită, medicii care au profesat în cadrul acestei instituții spitalicești fiind absolvenți ai unor școli de prestigiu din țară și străinătate.

În perioada interbelică au fost înființate la Galați mai multe organizații sioniste - Organizația Sionistă „Oficiul Palestinian” (1921), Societatea „Waad Eretz Israel” (1921), „Zeire Mizrachi” (1924) și „Jüdische Kleinkunstbühne” (1924) - care au avut o intensă activitate de

ajutorare a evreilor care intenționau să emigreze în Palestina și de strângere a fondurilor destinate cumpărării de terenuri în această țară. Remarcăm, de asemenea, faptul că în anul 1920 a fost înființat *Comitetul pentru ocrotirea refugiaților evrei din Ucraina*, comitet care a depus o intensă activitate umanitară.

În perioada interbelică au apărut în orașul-port de la Dunăre un număr de aproximativ 20 de publicații evreiești, unele dintre ele cu o apariție efemeră (în general, numere omagiale și buletine de campanie electorală), dar și unele cotidiene care au făcut dovada longevității, de notorietate fiind ziarele „Ecou” și „Vocea Galaților”. În puține cazuri s-a depășit faza confruntărilor teoretice între evrei și români, ajungându-se la confruntări fizice.

Inițiativele în domeniul educației culturale sau fizice au fost materializate prin înființarea unor asociații, cum ar fi: Societatea „Orizontul Tinerimii” (1920), Biblioteca „Ivrya” a Asociației Tineretului Sionist (1923), Liga Culturală Evreiască (1923), Societatea de gimnastică „Haghibor” (1923), Cercul Cultural „Hazomir” (1924), Cercul cultural „Dramatischer Winkel” (1926), Cercul și Biblioteca „Schalom Alechem” (1927).

Cercul cultural „Ronetti-Roman” s-a bucurat de o bună reputație și aprecieri din partea mediului cultural gălățean, organizând diferite activități la care participau „răsfățații cercurilor intelectuale din localitate”. La începutul anilor ’30 *Așezământul Cultural „Max Nordau”* era printre puținele în cadrul căruia erau predate gratuit limbile engleză, franceză, italiană și germană. *Asociația Culturală a Femeilor Evreice* dezvolta, la rândul său, o intensă activitate culturală, subvenționând un curs seral și o organizație sportivă pentru fete.

Galațiul era un oraș cosmopolit și modern în care viața mondenă pulsa. Teatrul „Central”, sala „Papadopol”, cinematografele „Miron” și „Francais”, au găzduit numeroase piese de teatru, matinee școlare, dar și ultimele producții cinematografice care rula în marile orașe europene. Nu lipseau petrecerile câmpenești, iar în saloanele orașului erau organizate serate dansante, jocuri de bridge, rummy, poker și chemin de fer. În decursul timpului orașul a fost vizitat de către numeroase personalități naționale și internaționale, amplasând Galațiul pe harta culturală europeană. De altfel, după absolvirea liceelor din localitate,

mulți elevi își continuau studiile în marile orașe ale lumii, după care reveneau în țară aducând cu ei un suflu nou, european. Să nu uităm faptul că, la 13 septembrie 1926, se deschid la Galați lucrările celui de-al șaselea Congres al esperanțiștilor, sub președinția lui A. Fischer-Galați (președinți de onoare fiind Grigore Trancu-Iași și generalul C. Găvănescu).

În ansamblu, relațiile dintre comunitățile etnico-religioase din Galați au fost bune. Este adevărat că au fost înregistrate și unele evenimente nedorite, cu puternic caracter antisemit, însă pentru perioada analizată, acestea au fost relativ puține și de scurtă durată. Putem aprecia că relația creștini-evrei s-a manifestat diferențiat în funcție de statutul social. Conflictele aveau loc, în special, la baza piramidei sociale, cu cât urcăm în ierarhia socială, cu atât impactul mișcărilor antisemite se diminuează și își pierde din intensitate. În mod paradoxal, indivizi cu o anumită pregătire intelectuală, bine plasați în societate, erau cei care alimentau și influențau o permanentă atitudine antisemită, care, din fericire, nu și-a găsit întotdeauna ecoul în păturile de jos ale populației.

Chiar dacă în decursul timpului au fost legiferate diferite acte normative antisemite, acestea au fost permanent contestate și contracarate prin diferite mijloace legale (memorii, contestații, proteste, influențe în plan diplomatic), pe fondul unei acțiuni comune, unitare, la nivel național, ceea ce a făcut ca unele legi să-și piardă din impact.

Putem conchide că, deși amestecate într-o nouă formulă etnică, comunitățile din Galați s-au implicat activ și pozitiv în viața economică și culturală, colaborând cu autoritățile locale, devenind, putem spune, un model de comuniune și conviețuire inter-etnică în cadrul aceluiași oraș. În mod evident, aceste comunități și-au adus contribuția la consolidarea statului național unitar român, la dezvoltarea democrației și pluralismului, la modernizarea socială și sincronizarea României cu alte state civilizate ale Europei.

Limitarea surselor documentare și perioada propusă cercetării nu ne-au permis o exegeză de dimensiuni privind comunitățile etnico-religioase din Galați, însă aceste surse au oferit destule elemente constructive capabile să le pună în lumină. O analiză completă ar trebui

să cuprindă, în mod necesar, o aplecare mai aprofundată asupra fenomenului lingvistic, religios, economic, cultural sau politic. Apreciem, totuși, că prezentul studiu reprezintă un punct de plecare, iar cum multe din informații sunt inedite, demersul nostru poate contribui la abordarea subiectului din noi perspective.